

R E G É L Ő.

PESTEN Vasárnap November 10^{kén} 1833.

Megjelen társával együtt hetenkint kétszer Vasárnap és Csütörtökön. Fél évi díja helyben 3 ft 12 xr boritéktalanul; postán 4 ft pengőben. Budapestiek évnegyedenként-is válthatnak példányt boritéktalanul 1 ft 36 xr-jával.

A' folyóírásnak egyes száma 24 xr; egyes kép 12 xr. p. p.

I. TÖRTÉNET ÉS ELBESZÉLLÉS.

Akarattya.

Balaton-melléki népmonda.

Balaton partján ültem, ott hol Akarattya nevű csárda áll a' veszprémi részen, nem messze Kájárhoz. — Zugtak a' habok, 's zugó érzések ültek keblemen is. Vissza eszméltem a' mult századok regés ölébe, melyből csak itt ott tör által egy történet-sugár a' jelenkorba.

Egy öreg juhász, nyáját haza felé térítőleg, szívesen kívánt jó estvét, 's kevés szóba került a' jámborral megismerkednem. Egy ital bort fizettem neki Akarattyában, 's folytattam vele haza felé utamat. De meg nem álhatám, hogy ez idomtalan név-feletti boszankodásomat ki ne jelentsem, 's minden kicsinnyel örömet bibelődő ember megvalja, hogy méltán botráncoktam; kérdeztem egyszersmind, ha nem tudná-e, hol vette e' hely a' mondott nevet? — 'S ő e' rövid mondat beszéllé, melyet szép apjától hallott.

„Azon időkben, — mikor még csak erőszak 's a' hatalmasok kénye vala uralkodó, mikor nem volt, ki a' gyámtalan jobbagyot az igazságtalan ur, az elhagyatott özvegyet és árvát a' hatalmasok jóra rosra ingó kénye ellen védené, nem voltak olly bölcs törvények, 's ezeknek szigorú (streng) végrehajtói, melyeknek szárnya alatt békén nyughatik kunyhójában az ártatlanság: egy széles hatalmú kegyetlen ur szemöldöke intézte e' helyek 's azok lakosainak sorsát, melyről gyakran szállott kegyes mosolygás a' hizelgő gonoszra 's árulóra, — gyakran halál az ártatlan 's együgyű jámborra. — Nem volt ő előtte semmi szent, 's daczos fenhéjazásában isteni és emberi erőt kaezagva

gunyolt-ki; de minden vétkei közt legborzasztóbb tettekre ragadta telhetetlen fősvénysége. — Arany volt az ő istene, 's igazságtalan ragadozásokkal gyűjtött kincsei hordókra teltek; csak gyermek-játéknak tartotta az özvegyet, az árvát kifosztani csekély örökségéből, 's éhségnek és vadaknak hagyni az ég alatt martalékul. Hajdújival vettette-ki az ügyefogyott tehetetlen szegényt; 's ha a' megfosztott üldözött árva és özvegy rimánkodva ölelte által térdeit, 's az isteni boszút kiáltotta-le magának segédül, gunykaczagva rugta-el őket lábával, 's hallatlan önhittségében felemelvén jobbajával izmos érczbuzogányát, ezt dörögte a' reszketőkre: „kezemben az Isten, 's ki nem bókol előtte, bokolni tanítom én ezen Istennek forgatója. Istenem akarhatja mind az, a' mit teszek!“ — 'S a' szegény reszketve a' véres ur előtt, kétségbe esve tántorgott-ki a' fényes márvány-csarnok küszöbén. — Urok oltalma alatt dühöngve ragadozták-el hajdúji a' szegénynek végfalatját, 's utolsó kecskéjét, mely az inséggel küzdő embernek ártatlan kisedeit tejével táplálta, 's ha a' kirablott paraszt jajok közt esedezett irgalomért — „urunk akarhatja“ — mondának, 's nem volt irgalom és menedék a' latrok ellen. — Ha szép hölgy ölen felejté terhes élte baját az ifiú földmives: meglepte az ember-érzést vetkezett poroszló, 's csak minden birtoka feláldozásával mentheté-meg legdrágább kincsét, a' szeretett asszonyt, erőszakos vele bánástól, és becstelenségtől, mitől tiszta magyar erkölce irtózott. „Urunk akarhatja“ orditák a' rém-hozók, 's halgatott minden, csak a' szél nem, mely boszút zugott a' zsványok fejei felett!

Tetézte irtózatossá vétkeit még azzal is, hogy szelid angyal-lelkű hitését magától eltaszítván egy setét erdei várba bezárva tartotta. Ugy állott a' kellemes hölgy zordon ura mellett, mint szelid illatozó virág egy vad fának hideg, mérges árnyékában, 's színét és illatját veszve hullatni kezdé báj-szirmait, mert csak az erőltető szülők, 's a' félelem, mely olly könnyen szállja-meg a' gyengéd nőkeblet, adták őt utált férjéhez; holott érző lány lelke régóta a' szép Sándorhoz volt tapadva. — Unván a' mindig bús, mindig szomorgó asszonyt az idvességről felejtkezett férj, egymagános várba záratta azt, hogy helyét többek-

kel és élénkebbekkel pótolhassa; 's csapongó ledér (flatterhaft) kénye uj még uj szörnyekre ragadta a' hitszegőt. — A' szerencsétlen Sándor ez alatt bús remete-magányban tölté fekete napjait, 's csak sohajtásával ostromolta a' kedvest záró hármassal falakat; azonban lemondván minden reményről lelke ideálját valaha bírhatni, feltette magában, hogy legalább a' szeretett lény sorsát kedvezőbbé tegye, 's férjét jobbra bírja. —

Lucza napja volt, kemény komor őszi nap. Nagy hullámokra kelt a' Balaton, de színét még nem fedezte jég. 'S kizugván ismét a' kegyetlen poroszlók a' környékbe dulni és fosztogatni, egy ifiú férjhez robogtak-be, 's annak beteg hölgyét méltatlansággal illették. Elkeseredve az orvosolhatlan nyomorúság felett a' tüzvérű ifiú, 's boszú-lángra lobbanva fejszét ragadt izmos markába, és a' kétségbe-esés erejével ütötte nyak-szírtén a' hajdúk legszemtelenebbikét; és midőn ez vérében fetrengve kiadta fekete lelkét, borzasztón emelte az ég felé vérrel szentelt fejszéjét 's így kiáltott: „Földi urad akarátját teljesítéd vérszopó: mennybéli uram akarátját teljesitem én, keblem sugallása után!“ — De végveszélyt huzott magára a' nyomorúlt, mert a' poroszlók által körülvéttetve a' gőgös ur elejébe vezettetett, 's ennek ítéletéből kegyetlen halál nemével végeztetett-ki a' vakmerő. Könnyekbe olvadva, kinos jajdulással ölelték szegény elhagyott hölgye, 's árva gyermekei a' kegyetlen urnak térdeit, 's rimáinkodtak védjök, gyámoljok élteért; de a' zsarnok dühre vadulva vettette-ki házából az ártatlan gyermekeket, a' hölgyet pedig kezén fogván nyájasan cizrogatta végig. „Feleség hijányában nem roszul fogod unalmas óráim édesíteni szép menyecske!“ mondá buján nevetve, 's csókra ösztönné az elszörnyedt hölgyet.

Most szél rázta-meg az ablakokat, szomorúan 's intve zugtak a' szomszéd szentegyház harangjai; 's egy ősz szakállú remete lépett-be az ajtón: „Térj magadba, elfajult! — mondá olly mély hangon, hogy borzadás futotta keresztül a' körül állókat — jobbulj-meg 's utazz Jerusalembé; hozd helyre egybegyült vétkeidet jó és kegyes munkákkal, vedd magadhoz szelid hölgyedet, 's engeszteld-meg a' Szentek Szentjét! — Lassan mozogva, méltósággal emelte-fe

száraz jobbát intő helyzetbe, 's feleletre látszott vára-
kozni. — „Ki adott neked hatalmat, velőtlen vén! hogy
ellenem kikelni merészelj?” monda a' kárhozat fija, 's po-
roszlójihoz fordulva kábitó bort parancsolt adatni a' szent
követnek. — De még csak egy lángoló pillantatot vetett
az ősz remete a' bűnnek ténitellen fijára, — 's ment. —
Kiérvén a' fényes palotából letépte ősz szakállát, térdre
esett, 's a' buzgón könyörgőnek vonásaiban Sándort lehe-
tett megismerni.

„Gőzös fejem, ki a' szabad levegőre!” dörögte ekkor
az ur, 's tűzvérű paripa állott készen sétálásra vinni hatal-
mas urát. — Kinyargalt tehát 's legeltette szemeit a' gaz-
dag tájon, melyet övének mondhatni örült. „Mind enyim
ez — monda — meddig szemem látása hat, a' kék hegye-
kig 's túl a' kék hegyeken; nincs erő, melly hatalmammat
megtörje!” 'S duzzadt kevélységében felfújta kényelmes élet-
től tündöklő arczeit. — Egy fészület állott akkor a' helyen,
hol most Akarattya áll; roskadt volt ugyan már, de azért
nem mulatta-el a' haza térő juhász vagy a' buzgó vándor,
hogy süvegét előtte tisztelve ne emelintse. A' zsarnok pedig
nevetve nyújtotta feléje karjait, 's gunyszavak ömlöttek Is-
tent káromló ajkairól. De alig mondá-ki a' gunyszavakat,
midőn zugó szél támadt háta megett, 's egy nyilvessző re-
pült a' szeleken az álnok szívnek irányozva. Délczeg lova
tűz karú molochhá változva kergette volna, rémitő ugrással
vetette magát, és hörgő lovagját a' Balaton zajgó hullámi-
ba. — Óriás-habok csaptak öszve a' szörnyeteg felett, 's
fogasok (Zahnfische) hiztak tagjain hihetetlen nagyságra.

Széjjel repdesvén a' történet hire, számos ember gyűlt a'
partra, de egy sem öntött a' veszett felett szánó könnyeket,
csak átok szállongott széles hullám-sirja felett a' zugó szél
szárnyain. „Isten a' k a r a t j a — mondák, magokra buzgón
keresztet vetve — nem kinez többé minket a' kegyetlen ur
a k a r a t j a” — Sándor oda hagyva remete magányát, höl-
gyül ölelte a' vallási kinos lánczoktól, 's hideg tömlöczé-
ről megszabadult özvegyet. — Azon számos kiejtéstől,
mellyel a' környéknek dühöngő hajdúji urok a k a r a t j a r a
hivatkoztak, 's a' buzgó háladástól, melyel a' megszabadult

vidék Isténének böles akaratját imádta, Akarattya maradt a' helynek neve, 's a' később időkben itt épült csárda is csak ezen emlék-teljes névre keresztelődött.

T. L.

II. ORSZÁG ISMERTETÉS.

Viszhang a' Bihar vármegyei Körös völgyéről. *(Végzet.)*

Sólyomkő vár, a' mennyire kinyomozhattam, 1707-ben hadi fő biztos Eötvös Miklós alatt állott, 1709-től 1710 végéig kapitány Horváth György által vitézül védelmezett; ekkor elnyomatván a' Rákóczy zendülés, generál Löwenburg Fridrikkel ez is feltételes egyezésre lépett, ki a' vár hadi népének szabad elmenetelt engedett, holmijaik elhurczolására pedig a' megye által 35 szekeret is adatott, mint ez a' Mike-Pircsen Februar 14-én 1711-ben tartott köz gyűlés jegyző könyvéből nyilván megtetszik. Ezen időn túl a' közönséges irományokból is eltűnik Sólyomkő vár emlékezte, környékének lakosai pedig együgyű oláhok lévén, felőle mesés regénél egyebet — hogy tudniillik földalatti üregeiből egy nagy hajú leány szokott Sz. György nap éjszakáján kijárni a' patakba rakokat fogni, 's ottan megfürdeni — semmit se tudnak. Hihetőleg mindjárt a' maga megadása után, mint fekvésére nézve csaknem hozzá közelelhetlen félelmes hely végképpen lerontatván

Most düledéke közt félig eltemetve
Csak némán zokogja hús omladványait
Sohajt az utazó mellette elmenve
Hogy lábai alatt tiporja hantjait.

K. J. ur leírásából úgy látszik, mintha a' Tündérvár, mellynek tövét a' Jáddal egyesült sebes Körös hullámi csapkodják, a' kakucsi határon volna. — A' révi határban van ez, 's nevét, alkalmasint mint felettébbi erő munkája, regényes helyzetétől és formájától vette. A' nép azt meséli felőle, hogy valamellyik erdélyi fejedelem hűségtelen nőjét zárta volna belé, mi nem lehetetlen ugyan, de még is nagyobb bizonyossággal gyanithatni talán, hogy valami ajtatos remetének szomorú lakja, vagy a' hajdani villongós időkben katonai őrhely lehetett.

Megyénknek váradi és belényesi járásai, több mint 50 féle fajú, 's ezek között gyönyörű fehér, és fekete, legszebben kipallérozható márványt, (mellyeknek példányai nádorunk ő fenségéhez, a' nemzeti muzeum számára 1828-ban felküldettek) szolgáltatnak; ezek közül sok a' Körös völgyére, 's jelesen Rév környékére esik, hol gróf Haller János urnak kakucsi agyag-aknája is van, 's ehez a' deák káptalané szinte hasonló Szászfalván; de mind kettőnél sokkal régibb és jelesebb az özvegy gróf Batthyániné helyben Réven, mellynek olvasztó edények készítésére használtatni szokott, 's a' legkeményebb tüzet is ki álló agyagját, nemcsak a' körülbelől fekvő megyék, 's testvér magyar haza, de a' bécsi porcellán, 's cseh országi üveg gyárok is eléggé ismerik.

Igaz, hogy lelkes hazánkfija Beöthy Ödön, honi nyelvünknek a' kormányja alatt álló báródsági kerületbe leendő terjesztésén szívvvel és lélekkel munkálkodni, annak tanítására és tanulására mind a' tanítókat, mind a' tanulókat nemes áldozatokkal serkenteni igyekezett: de buzgó törekvései fájdalom! kevés rokon érzésű kebelre találtak. A' népnek első felhevülése csak szalmatűz volt, 's ellobbanni készül az, mint a' bolygó fény, vagy a' pisláloló félben levő mécses, mellyre olajt tölteni elfelejtettek. Szeméremmel mondom-ki, pedig igaz, hogy mind a' görög egyesült, mind a' nem egyesült papság, (csupán megyénkben értem) a' nemzeti nyelvnek naponkénti terjedésével, talán saját nyelve lételét vélvén veszélyeztetve lenni, annak virágoztatásán nem csak nem iparkodott, sőt merem állítani, mert bebizonyíthatom, azt talán hátráltatta is. Megyénk népeiségének nagy része többnyire oláhságból áll. Érmelléki, váradi, szalontai, belényesi járásaink hegyesebb részeiben többnyire ezek laknak a' tudatlanság és habona rabigája alatt majd csaknem természeti állapotjokban. Vallásuk egyesült és nemegyesült görög szertartására oszlik, 's az elsőbbeknek lekipásztorai, a' nevendék cathol. papsággal taníttatnak, de azért hiveik a' másik felekezetnek miveltségi tekintetben keveset lobbanthatnak szemökre. Pallérozásukra a' Maria Terézia 1777-iki regulamentomától kezdve, minden törvényhatóságok, mellyeknek kebelé-

ben ezen szaporú nép elsarjadzott ágai léteznek, papirosan számos és czélirányos rendelkezéseket tettek, de foganatba nem mindenütt, vagy igen kevés sikerrel vétettek. Jelen országgyűlésünk reájok is kifogja ugyan majd a' rendszeres munkák során atyáskodó gondoskodását terjeszteni, de egy olly nemzettől, melly eredetét a' Traján által Daciába (mostani Erdély) szállított legiójítól kívánván lehozni, magát a' világhódító Romaiak ivadékának vallja (melly Nagy Hunyady Jánosunk származása felett velünk vetélkedik) constitutióink jótéteményével, 's törvényeink oltalma alatt él, valamint honi nyelvünk tanulását, úgy annak tanítását addig is méltán megvárhatnók! — Én pedig a' Körös völgyére ismét vissza térvén, K. J. ur által méltán magasztalt tisztelendő Nagy János urat felszólítom, hogy a' báródi kerület hazafi lelkű kapitánya nemes czélzásainak megfelelőleg, a' keze alatt serdülni kezdett iskolát ezután is gyámolítani, megszüntetett magyar egyházi beszédeit pedig újra folyamatba tenni, 's ezen szép tette által a' vele rokon pályán küzdő báródi lelkipásztoroknak dicséretes példát mutatni méltóztassék!

Jakab Mihály.

III. JELES MONDÁS.

Fiúit tisztelet. Maga a' nagy és dicső természet öntvén az emberi szívekbe a' szülők iránt viseltető tiszteletet 's hálaadást, ha néki ezen indulatokat gyakorolja, csak azt cselekszi ugyan, a' mire ugy is szoros kötelesség ösztönöz: de ha ugy gyakorolja akárki a' szülők iránt viseltető tiszteletet 's hálaadást, hogy egy felől magosabb polczra helyeztetí indulatait, mint sem a' kötelesség parancsolja; más felől pedig gyermeki érzékeny részvételeit még a' siron túl is termékenyen fentartja szülőji iránt, 's azoknak tetteiket saját törekedései által is örvend foganatosabbakká tenni, már akkor a' szülőjít tisztelő fiú méltán tárgya a' köz áldásnak, 's egy fentebbi műveltségnek igaz birtokosa.

Horvát István.

gr. Széchényi Lajos intézete. Tud. Gy. 1833. I. köt.

Aphorismák Erdélyből. Az idő nem töröl-le mindent, 's a' szokás csak akként fedí-el az örvényt, mint hinár a' vizet; feledjük csak egyszer el gyengéden lépni rá, alá süllyeszt.

Ne bizd-el magad a' szererensében, 's légy bátor a' szerencsétlenségben: plánjaid öszve omolván fen marad számodra még is a' reménység.

ifj. Thoroczka y László.

IV. KÖLTÉSZET.

A' Remény.

(Schiller után.)

A' halandók szebb jövő napok felől
 Szüntelen beszélnek s álmadoznak —
 Félre térnek a' jelenvaló elől,
 'S egy arany' szerencse czélt nyomoznak.
 Ószül a' világ 's viszont tavaszra kél —
 A' halandó váltig jobbúlást reményl.
 A' reménnyel pirkul éltünk hajnala,
 A' gyermek körül mosolygva lebben —
 Lelkesül a' büszke ifjú általa,
 Sőt az ősz is él mind végig ebben;
 És ha terhes vándor-utját szünteti,
 Akkor a' reményt sírjára ülteti.
 Ez nem egy ledér költői tünemény,
 Melly hazug alakkal jár felettünk —
 Hangosan jelenti egy köz érzemény,
 Hogy mi jobbra czél szerint születtünk;
 'S mit belől egy szent, szelid szózat rebeg,
 A' reménylő lelket az nem játsza-meg.

Sz—y J—f.

V. KÜLÖNFÉLE.

Bethlehem iker-templomok. Bethlehemben egy földél
 alatt két templom vagyon, egyik a' föld felett, a' másik alatta. Ez
 utóbbik kősziklába van vésvé 's márvánnyal kirakva; 32 lámpa vilá-
 gitja. Mindegyik részén öt szék találtatik, tehát összesen 10. Azon
 hely pedig, hol Jézus született, márvány és jaspis-kövekkel jegyez-
 tetik, ezüsttel díszesittetik, 's e' tettet magában foglaló fehrassal
 ékeskedik.

Haines angoly színjászó eszes és találos ficzko volt,
 de mindig nyakig adós. Egykor az utszán két hajdú őt bizonyos adós-
 ság végett megtámadá, midőn éppen Ely püspök arra kocsikázna.
 „Engedjék-meg urak — mond Haines — itt kocsikáz éppen bátyám,
 ez legott ki fogja kegyeteket elégíteni, hadd menjek hozzá“ A' hajdúk
 erre elő hagyák menni, de kis távolságról szemmel tarták. Haines
 most a' kocsishoz érkezvén, a' püspökhöz, ki őt jól ismeré 's kocsi-
 ját megállíttatta, ezt mondá: „Ime ott két szegény ember áll, kik-
 nek méltóságodon valami keresetök van; nem lenne olly kegyes őket
 kielégíteni?“ — „Minden esetre — mond a' talarisba öltözött — jöjje-
 nek csak holnap hozzám.“ — Következő napon mind a' kettő megjelen
 a' püspöknél, ki őket nyájasan kérdé, micsoda keresetök volna? „Ne-
 künk keresetünk? — mondának amazok — mi tegnap Haines szín-
 játszó 20 font sterlingre menő adóssága végett szállítottuk-meg, 's ő
 azt mondá, hogy méltóságod, mint bátyja, azt ki fogja fizetni, a'
 minthogy méltóságod azt helybe-is hagyta intésével.“ „Gaz ember“
 mond magában a' püspök, mosolygva, 's almáriuma-hoz; menvén, ki-
 fizeté a' követelt summát.

Komoly rejtvény

A' ki készíti, birni nem akarja; a' ki elviszi meg nem tartja; a' ki meg-
 veszi, használni nem akarja; és a' ki bírja, arról semmit se tud, hogy bírja.

P. K. . . . y.

Előbbi rejtvény: Kisasszony.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.